

Nu finder du forhåbentlig ingen mordere!

Slægtsforskning kan rumme de meget grumme historier. For eksempel historien om morderen Herluf, som til skræk og advarsel fik sat sit hoved på en stage i Aakirkeby og en vaskeægte romanskurk fra "Mordet i Vestermarie."

Af Dorte Kofoed,
journalist og slægtsforsker

SLÆGTSFORSKNING

Min fætter Jan Hansen fra Rø, bosiddende i London i mange år, har lavet et stykke beundringsværdigt og meget detaljeret slægtsforskningsarbejde på vores fælles Jørgensen-del af familien og beskriver på morsom vis, at der altid kan være lidt bekymring, når man graver i sine forfædres gøren og laden, for tænk hvis der var nogle fæle mennesker, som er knap så spændende at sole sin slægt i. Det er der jo som regel.

Jan begyndte sin slægtsforskning, før der var nogen, der havde tænkt på at lægge kirkebøgerne og de mange andre protokoller online for at gøre livet nemmere for den nye generation af slægtsforskere:

"Det er oplysninger, der for de flestes vedkommende var stykket sammen over mange år. Især ved hjælp af kirkebøger, folketællinger og skifteprotokoller. Oprindeligt alt sammen noget, man skulle på Rigsarkivet for at se. Eller på Landsarkivet for Sjælland og Øerne."

I forordet til sin slægtsforskning på Jørgensen-slægten skriver han: "Da jeg for mere end 20 år siden så småt gik i gang med det puslespil at finde min mors forfædre, inspireret af at jeg havde set en aneliste fra min farmors familie, var min mor Inges første reaktion: "Nu finjer du forhåbentlig ente når mårdaa."

Jeg spurgte selvfølgelig: "Møer, hva ved du, som du ente når fortalt?"

Men hun vidste ikke noget – om beviselig kriminalitet i familien, altså. På grund af granittens indflydelse på det bornholmske temperament og sit kendskab til familiens ældre generationer, gik hun bare ud fra som en selvfølge, at en eller flere af hendes forfædre måtte have myrdet nogen. Siden er jeg stødt på et par mordofre, dog ingen her i Jørgensen-familien."

Jan Hansen troede dog i en lang periode, at han faktisk havde fundet en morder blandt vores slægtninge ved navn Herluf Aristsen, der boede "under Ravnsbakken" i Aaker 1703-1751.

Herluf var en meget skidt personage, og sidst i august 1749 overfaldt han en yngre nabo ved navn Otte Ottesen Koch bonden på 3. sg. Sortegård, Mads Sorth, i Sortegårds eng og knuste hans kranium med en hegnspæl, angiveligt efter at være blevet bestilt til at myrde ham af sønnen Niels Sorth, 23 år. Herluf blev arresteret og aflagde – efter alt at domme under tortur – tilståelse den 3. september samme år. Koch tilstod også, men ville kun kende sig medskyldig og hævdede, at det var Herluf, der havde "slagen ham saadan, at han ikke kunne leve", og trak i øvrigt hurtigt sin tilståelse tilbage. Det endte med, at Herluf Aristsen, der var 48, og 27-årige Otte Koch blev "decollerede" (=halshugget) ved "Bye-Dammen paa Løngen" den 9. juni 1751, og "og siden deres Hoveder sattes på Stager for det Mords skyld, som de havde begaaet."

Men slægtsforskning kan være drilsk og besværlig, og Jan har måttet revurdere sin forskning, da Herluf viste sig ikke at være blodsbeslægtet trods alt. Han gik fra at være vores 3 x tipoldemors bror til at være hendes farbrors koners bror.

Nok om Herluf, men vi bliver i genren, for i Jans omfangsrige slægtsforskning er der også en interessant afstikker til romanen "Mordet i Vestermarie".

Vores 3 x tipoldemor Maren Kirstine Holsts havde en bror, som hed Hans Holst, født 1796 og var sandemand. Han er romanperson i kriminalromanen "Mordet i Vestermarie," skrevet af Palle Rosenkrantz (1902, genudgivet i 2013) Jan Hansen fortæller: "Det er i virkeligheden en tidlig dokumentarisk krimi om et

rov-mord i 1833 på kirkemølleren i Vestermarie, der foruden at være møller drev pengeudlåning og havde ry for at være noget af en ågerkarl..."

Bogen ser ud til at have været medvirkende til, at Folketinget i 1907 forbød politiets brug af tortur.

Forfatteren, Palle Rosenkrantz, var jurist af uddannelse og levede af at oversætte og skrive underholdningsromaner. Han havde ikke nogen forbindelse til Bornholm, men han kendte denne sag fra sin studietid, læste alle sagsakterne på Rigsarkivet igen og var som en del af sit forarbejde på en studietur for at tale med lokale i Vestermarie og omegn."

"Historien begynder med, at Hans Holst fra Stensgård, fordi han er sognets sandemand, er den første myndighedsperson, der kontaktes, da mølleren, der var på vej til Rønne (til fods) for at inddrive gæld, bliver fundet myrdet i præstegårdsskoven. Og det lykkes på forbløffende kort tid Holst at ødelægge en stor del af beviserne og i det hele taget lave et stort rod ud af efterforskningen. Situationen forværres yderligere, da han rager uklar med en meget ambitiøs ung dommerfuldmægtig, der bliver sendt dertil fra Rønne. Beskrivelsen af sandemand Holst er af gode grunde tendentiøs (på grund af romanens pointe vedrørende sandmændene som en ikke tilstrækkeligt kompetent juridisk instans), og det er svært at afgøre, hvor meget virkelighed der er i portrættet af Hans Holst, men han fremstilles som rødmoss og "fordrukken" og som en "tykhovedet og stædig bondestud". Holst lægger ud med allerede på morddagen at arrestere den dræbte kirkemøllers svigersøn og låse ham inde i kirketårnet (som han bruger som lokal detention), hvorefter den myrdedes enke og datter ligger på Vestermarie kirkegård og græder hele natten og bagefter ligger på knæ nede for trappen på Stensgård næste morgen, mens de trygler Holsts kone og gamle mor om at tale ham til fornøft."

"Det ender med, at en lokal arbejdsmand Jørn Kræsjan (Jørgen Christiansen), der har ry for at være "skærnajtuer" og er upopulær hos gårdejerne, fordi de har ham mistænkt for at stjæle af deres brænde, bliver dømt for mordet.

Dommen, der først falder halvandet år efter, bliver dog posthum, idet Jørn Kræsjan begår selvmord i arresten i Rønne, ifølge romanen, fordi han er blevet sindssyg af torturen under afhøringerne, og bliver begravet (i hemmelighed, om natten) på Galgebakken i Rønne.

Og det er indirekte det, der bliver grunden til, at sagen blev en af de mest kendte uopklarede danske mordsager, og at Rosenkrantz brugte den i romanen: Dommeren beordrede Jørns enke til at betale sagsomkostningerne. Det fik et par yngre advokater til at se på sagen, og de behøvede ikke grave særlig dybt, før det stod klart, at den dømte og nu afdøde Jørn Kræsjan ikke kunne have begået mordet. Samtidig fandt de adskillige eksempler på embedsmisbrug og opdagede, at et par af de mange, som sandemand Holst (og andre) havde arresteret i løbet af sagens første uger, var blevet "glemt" i Rønne Arrest. Der havde Rasmusskan, en enlig ældre enke fra Vestermarie, og hendes meget yngre "madkæreste", landsstrygeren Hans Kujl, på det tidspunkt siddet i næsten to år; Holst havde egentlig spærret Rasmusskan og Kujl inde i tårnet i Vestermarie Kirke (vist egentlig især fordi Rasmusskan, der levede af at tigge, havde irriteret ham i mange år ved altid at lægge turen forbi Stensgård, når hun manglede mad eller penge), men da der hurtigt blev overflydt i kirketårnet, fik dem kørt til arresten i Rønne."

"Sagen om mordet i Vestermarie kom for Højesteret i København, kravet om betaling fra den uretfærdigt dømte Jørns enke blev frafaldet, og – som noget af en sensation i 1830'ernes ene-vældige Danmark – blev flere af de implicerede ansvarlige politi-

Jan Hansens mor Inge gik i Rø Skole (Nr 2. til venstre på 1. række) sammen med Dortes far Knud, som står i øverste række nr. 3 fra højre. Billedet er fra 1943 og fra bornholmernesthistorie.dk. Inge og Knud var fætter og kusine og voksede op sammen som søskende på Stenbygaard i Rø.

Jan Hansen, født i Rø, er for øvrigt kendt for sine eminent oversættelser af engelsk og russisk litteratur, blandt andet Dostojevskij. Statens Kunstfond tildelte ham den livsvarige hædersydelse i 2018.

Romanen Mordet i Vestermarie har været omdrejningspunkt for adskillige TV-udsendelser, teaterstykker, m.m.

: Kirkemølleren i Vestermarie. Foto Kaare Rasmussen 1939. (Affoto af ældre billede). Det var her, mølleren Albert Andersen Diik, havde sin mølle, før han blev dræbt 26. november 1833 og udødeliggjort af Palle Rosenkrantz.

folk og dommerfuldmægtige afskediget eller idømt bøder. Det gjorde Holst, Stensgård dog ikke; han fik tværtimod (i virkeligheden, for det er ikke med i romanen) Dannebrogordenen, vistnok allerede i 1833. I romanen er der en løsning på kriminalgåden til sidst, idet forfatteren lader en af personerne

(hvem må I selv læse jer til) tilstå mordet til præsten på sit dødsleje i fattighuset. I virkeligheden er sagen om mordet i Vestermarie i 1833 stadig uopklaret."

Hvis man både er bidt af kriminalromaner og slægtsforskning, så bliver det ikke meget bedre!

BOLIGSALG

Denne artikel er skrevet af Ritzaus tekstrobot på baggrund af oplysninger fra den digitale tingbog, FinansDanmarks boligmarkedsstatistik og Bygnings- og Boligregistret (BBR).

RØNNE: HUS I MØLLEGADE HAR FÅET NY EJER

Huset i Møllegade 64A i Rønne er købt af Sergio Alfredo Frometa Jidy og Steven Frigaard Jidy for 1.595.000 kroner.

Sælger er Steffen Morten Nielsen og Karina Green Nielsen, som selv købte det 30. november 2009. På daværende tidspunkt blev det handlet for 1.450.000 kroner.

Huset har et boligareal på 150 kvadratmeter. Det giver en vægget kvadratmeterpris på 10.357 kroner.

Der er 53 kvadratmeter i tagetagen, som alle er udnyttet til beboelse. Der er også en kælder. Den er 16 kvadratmeter.

Ejendommen udgør i alt et areal på 306 kvadratmeter.

Huset er fra 1888.

Handlen blev indgået 3. september, og overtagedesdatoen er 1. december.

HUS SOLGT PÅ FEJLEREGÅRDSVEJEN

Huset på Fejleregårdsvejen 1 i Nylars er overtaget af Charlotte Steenberg Jensen for 683.000 kroner.

Huset er solgt af Jesper Hellis Jacobsen og Anette Wilni Jacobsen, som selv fik papir på det 10. januar 2006. Dengang kostede det 650.000 kroner.

Med købet råder den nye ejer over et boligareal på 100 kvadratmeter. Dermed ender den vægtede kvadratmeterpris på 4.614 kroner.

Huset er fra 1965. Handlen blev indgået 23. september, og ejerskiftet er aftalt til at blive gennemført 1. november.

HUS SOLGT I JULEGADE I HASLE

Huset i Julegade 10 i Hasle er købt af Pernille Andersen for 995.000 kroner.

Sælger er Peter Hjorth Hansen, som selv fik papir på det 11. juli 2003. På daværende tidspunkt blev det handlet for 675.000 kroner.

Huset har et boligareal på 129 kvadratmeter. Det betyder, at boligen er handlet til en vægget kvadratmeterpris på 7.537 kroner.

Der er 56 kvadratmeter i tagetagen, hvoraf de 23 er udnyttet til beboelse. Kælderens areal er på seks kvadratmeter.

Grunden udgør et areal på 232 kvadratmeter.

Der er tale om et hus, der er bygget i 1882.

Aftalen blev indgået 9. oktober, og overtagedesdatoen er 1. november.

HUS SOLGT I MUNKEGADE I NEXØ

Anne Arnt Kjerulf har købt huset i Munkegade 7 i Nexø for 815.000 kroner.

Det er Rowland George Cholmley Elliot og Ruth Mie Elliot, der har solgt huset efter at have købt det 12. maj 2014. Dengang kostede det 500.000 kroner.

Boligarealet for huset er 84 kvadratmeter. Dermed ender den vægtede kvadratmeterpris på 9.261 kroner.

Boligens tagetage udgør 39 kvadratmeter, som alle er udnyttet til beboelse. Under huset befinder der sig en kælder på otte kvadratmeter.

Ejendommen udgør i alt et areal på 153 kvadratmeter.

Der er tale om et hus, der er bygget i 1777.

Aftalen blev indgået 6. oktober. Parterne blev dengang enige om at gennemføre ejerskiftet 15. oktober.

HUS SOLGT PÅ KIRKEVEJ I NYLARS

Huset på Kirkevej 12 i Nylars er overtaget af Simone Lindvang Christensen og Frederik West for 1.230.000 kroner.

Sælger er Jørn-Erik Christensen, som selv købte det 14. august 2007.

Huset har et boligareal på 80 kvadratmeter. Det giver en vægget kvadratmeterpris på 7.109 kroner. Kælderens areal er på seks kvadratmeter. Ejendommen udgør i alt et areal på 15856 kvadratmeter. Huset er opført i 1924.

Aftalen blev indgået 17. september, og nøglerne blev overdraget 15. oktober.

Slægtsforskning kan være drilsk og besværlig, og Jan har måttet revurdere sin forskning, da Herluf viste sig ikke at være blodsbeslægtet trods alt. Han gik fra at være vores 3 x tipoldemors bror til at være hendes farbrors koners bror.

FORSTÅ DIN EGEN FAMILIE BEDRE MED SLÆGTSFORSKNING

Dorte Kofoed har slægtsforsket i sin bornholmske familie i cirka 10 år, men det har først taget fart de seneste par år. Det er den bedste hobby, som hun nogensinde har haft, og når man nu ikke kan finde ud af at strikke, så er dette et glimrende alternativ til at glemme tid og sted, når man tager en tur med tidsmaskinen.

Det har givet hende fantastiske oplevelser, hvor hun har besøgt sine slægtninge i Utah i USA, set den gamle træhytte, som hendes tip-tipoldefar levede i, da han emigrerede fra Arnager i 1882, har fået venskaber og slægtninge flere steder i verden og har oplevet en stor glæde ved de mange gamle gåder, som ligger og ulmer i slægterne, hvor skæbnerne fletter sig sammen på godt og ondt.

Hun vil her i serien "Forstå din egen familie bedre med slægtsforskning" dele ud af sine egne personlige historier og give tips og tricks til at slægtsforske. Kontakt hende gerne med spørgsmål og gode råd på: dorteokofoed67@gmail.com